

egyszer-másszor. Mikor összeveszett vele Szabó Márton, általam kérette az adósságot. Megadta, de olyan rossz pénz volt, hogy Szabó Márton, azzal, hogy neki ezek nem tetszenek, visszaküldött belőlök. Ekkor adta Toroczky a vasakat nekem. Nem is gondoltam, micsoda vasak legyenek.

A többi dolgokat most is tagadta.

Előhozatván a vasak, a poltura egyikén most is megismerszik.

A tanács végül a következő határozatot mondta ki: Mivel, ha megint a börtönházba viszik, nyilván lesz, hogy Kassán rossz pénzt vernek s a pénzben nagy válogatás lenne s a közönséges emberek a jó pénzt sem fogják elfogadni; ha pedig szabadon bocsátjuk, ki tudja, ő felségétől micsoda nagy haragot és büntetést veszünk magunkra. Mégis az előbbi okért 13 ember kezességére bocsássuk ki. Ha elő nem állítják, 1000 frtot fizessenek.

Még 1628. máj. 4-ikén sem intézték el ez ügyet, mert ezen napról kelt jegyzőkönyvben ezt olvassuk: Boer Ferencz kéri a tanácsot, hogy dolga felől megfeledeztek, intézzék el. A határozat csak ennyi: Elhalad. Legyen vesztég.

A későbbi jegyzőkönyvben nincs nyoma ez ügynek.

Kerekés György.

A berczeli német telepítés. Pestmegye közepén, magyarság lakta vidéken, mint oázis emelkedik ki Czegléd-Berczel német község. Két településen ment már keresztül, melyek közül az elsőre, gazdaságtörténetünk szempontjából a fontosabbra vonatkozólag íróink nem sokat tudnak mondani. Galgóczy¹⁾ a telepítés idejét 1787-re teszi, magáról a telepítés körülményeiről bővebb értesítést nem ad.

A czeglédi róm. kath. parochia levéltárában levő „Historia Ecclesiae et Parochiae Czeglédiensis“ című kéziratban latin nyelvű évkönyvben található feljegyzések nyomán megállapíthatjuk II. József telepítési politikája ez érdekes alkotásának keletkezési idejét, alapításának körülményeit és pusztulását. A feljegyzéseket Belkovicz István akkori plebános tette, kinek előadásában, mint szemtanúban megbízhatunk.

Czegléd város 1782-ig az ó-budai Clarissák birtoka; a rend eltörlése után a vallásalapítvány tulajdona lett. II. József telepítési politikájának jó alkalom kínálkozott, hogy e magyar vidéken, mely még a török és a rác pusztítás folytán gyér lakossággal bírt, német telepítvényt létesítsen. Az 1784. év tavaszán kibocsátott kir. rendelet folytán Czeglédnek Berczel (az egykorú feljegyzés szerint „Bertzér“) nevű pusztájára részint az imperiumból, részint más német fejedelemségekből számos család telepített le, kiknek a kirendelt kamarai földmérő a pusztát kiosztotta és a házhelyeket kimérte. A földbirtokon, házhelyeken; kívül minden család pár hónapi élelemre szükséges gabonát, továbbá kocsit, lovat, tehenet és

¹⁾ Galgóczy Károly: Pest-Pilis-Solt-Kiskún megye monographiája. III. kötet, 208—209. lap.

földműveléshez szükséges eszközöket kapott ingyen a kincstártól. Mindezen felül tíz év tartamára felmentettek a robot és a többi közterhek viselese alól.

Az új telep, mint külön község szerveztetett s így Czeglédttől elszakított. A telepítvényesek mindnyájan protestansok voltak. Számukat nem tudjuk; csak a házak számából lehetne következtetést vonni; az új község 130 házból állott. Igen érdekesen jellemzi őket forrásunk. Úgy látszik — úgymond — hogy ezen különböző vidékekről összeszedett népnek vallása sincs, bár magukat részint helvét, részint ágostai vallásuaknak mondták, mindazáltal életmódjuknál fogva nem tették magukat arra érdemessé, hogy közékük számíttassanak. Rest életet éltek; evés és ivásban teltek napjaik; káromkodás és rút szavak forogtak lépten-nyomon ajkaikon. 1)

Részint az éghajlat szokatlansága, részint rendetlen életmódjuknak lehet tulajdonítani, hogy már ugyanazon (1784) év augusztus vége felé különféle betegségek léptek fel közöttük, melyek közül a vérhas oly erővel pusztított, hogy daczára a felsőbb helyről kirendelt külön orvosi segítségnek, legnagyobb részük elpusztult; a csekély számú megmaradott egy része hazájába menekült, más része a járvány elmúltával más vidékre költözött.

Így vallott kudarcot II. József terve. Az üresen maradt falut pár év alatt lassankint Pestmegyéből beköltözött németek és csekély számban magyarok foglalták el, 2) kik elődeiknél szerencsésebben és szorgalmasabban kezdtek a földműveléshez, úgy hogy az 1789. évi kataszteri felméréskor a lakosság által már 1108 hold 5104 □ öl szántó, 20 hold 4013 □ öl szőlő, 28 hold 2900 □ öl kert és nádas, 810 hold 3609 □ öl területű rét volt művelés alatt. 3)

Hübner Emil.

1) Historia Eccl. et Paroch. Czeglediensis, 59—61. lap.

2) Ugyanott, 75—76. lap.

3) Magy. Gazdaságtört. Szemle, 1901. évf. 2—4. füzet.